

ВЕДАЙ, КАТОК, СВОЙ КУТОК...

Пад канец 1970-га з галоўнага канвеера Волжскага аўтамабільнага завода сышла першая ў Савецкім Саюзе легкавушка — ВАЗ-2101. Трохі пазней гэтую мадэль «Жыгулёў» прызвалі «капейкай». І ўжо на ЯЕ людзі марылі разжыцца, а для гэтага запісваліся ў чаргу, усёй сям'ёй збіралі грошы, залазілі ў даўгі і, вядома ж, святкавалі, купіўшы.

Помню, мой сябра з той радасці не ведаў, куды і паехаць! Бо можна ў гасці, у ягады-грыбы, за горад на пікнік, з палаткай на адпачынак... «Спачатку, — скамандавала жонка, — з'ездзім у Маскву».

Муж ён не прэрэчыў: ну чаму б і не, калі ўсё ёсць: і час, і правы, і новая машына, і вопыт кіравання...

Да паездкі сужэны рыхтаваліся загадзя: маршруты прадумалі, рэчы сабралі, ежай запасліся, машыну заправілі.

У Маскву прыехалі вечарам, на ўскраіне спыніліся, каб павячэраць і трохі паспаць, бо пад раніцу ж трэба да Крамля — пашукаць там месца для паркоўкі.

Праўду кажуць: хто рана ўстае, таму хлеба стае. І не толькі яго: прыпаркаваўся Міхась! Прычым — на самой Краснай плошчы! «Як толькі развіднее, — сказаў сваёй палавіне, — зоймем чаргу ў маўзалеі, аглядзім усё на плошчы, а пасля ўжо розныя там «гумы» ды «цумы».

Жонка згадзілася.

Тым часам над Масквою стала святлець, ажывіўся рух аўтамабіляў: горад, здалося, вась-вось працягнуўся...

Але ж што гэта? Нехта грукое па машыне, рэзка тузае, адчыняе дзверцы, грозная крычыць:

— Ты адкуль тут узёўся?!

Далей — з Мішавых слоў:

— Я спалохаўся: перада мною, бачу, нейкі раз'юшаны палкоўнік. Што яму сказаць? Вырасьці не прызнавацца, што я з Оршы, заблытаць «сляды». «З Дуброўна», — кажу (а ён хай падумае, дзе гэта?). Аж не! Той нават не збіраецца! Крычыць: «Мне не трэба ведаць, адкуль тут дурні з'явіліся. На плошчу па якой дарозе заехалі?!» Я рукамі развёў: «А халера ж яго ведае, па якой? Ліхтары святлілі, я руліў». — «І што — ніхто не спыніў?» — «Не...» Тут палкоўнік матам... І па рацці як гаркне: «Капітан, да мяне!»

Аднекуль — як з-пад зямлі! — вылятае чорная «Волга». З яе нават выйсьці ніхто не паспеў. «Убраць гэтага прыдурка!» — загадвае палкоўнік.

На «Волзе» тут жа ўключаюцца мігалка і сірэна, машына кранаецца з месца, я кірую за ёй. Хуткасць — па горадзе — каля 100 км — я ледзь паспяваю. Але ж бачу праз нейкі час, што горад згаду.

На самым выезде «Волга» спыняецца, капітан паказвае, куды мне трэба ехаць, і вяртаецца назад.

Мы з жонкай нейкі час стаім, што называецца, пераводзім дух, а потым... едзем у Маскву.

На гэты раз паводдаль ад Крамля знаходзім месца для паркоўкі, пакідаем машыну, ідзем пехатой. І, як ні дзіўна, шмат паспяваем.

Па дарозе назад жонка робіць выснову: «Трэ было ехаць цягніком. У купэйным вагоне выспаліся б, і ўсе турботы!»

Што праўда, тое праўда, але ж прыгод не было б!

Васіль Кабачэўскі,

г. Орша.

АБУТАК — ЁН НЕ МАЎЧЫЦЬ...

У далёкія ўжо шасцідзясятыя гады мінулага стагоддзя людзі ў вёсках працавалі шмат, зараблялі мала. Але ж я ў школу хадзіў не босы: не ведаю, якім чынам і дзе, бацькі мне дасталі боцікі. У іншых дзяцей такіх не было, таму я фарсіў, штодня да бляску начышчаў іх, абыходзіў кожную лужыну. Праўда, аднойчы...

У полі, на месцы баёў, мы з сябрамі знайшлі пагнутую салдацкую біклажку. Нехта першым падфутболіў яе, і пайшло-паехала: хлопцы стварылі дзве каманды, сталі гуляць у футбол.

Я спачатку стаяў паводдаль, шкадаваў свае боты.

— Ды нічога з імі не зробіцца! — сталі завяраць сябры.

І я ім паверыў.

Колькі мы ганялі тую біклажку, хто выйграў і з якім лікам, праз тыдзень забылася. А вось тое, як выглядаў абутак, бачу як сёння: насы ў маіх боціках пабялелі, падэшвы адсталі, у адным — аж да палавіны.

На вочы тут жа навярнуліся слёзы: «Што я скажу бацькам?!»

...Для пачатку разуўся, перавязаў свае боты тасёмкай, закінуў на плечы. Думаў, ціха зайду ў хату і недзе схаваю, але тата быў у двары і адразу ўсё зразумеў: «Што — заўтра ў школу басанож?» — усміхнуўся ён. А потым яшчэ і дадаў, што абутак трэба шанаваць, бо ён не толькі кашы можа папрасіць, але і шмат што сказаць. «Калі боты ці чаравікі ў чалавека нармальныя, акуратныя, значыць, і ён такі ж — акуратны, надзейны, а калі не, то і справы з ім мець не варта. Ты ж, сыноч, не з такіх?» — папытаўся тата і абнадзеіў: сказаў, каб пад'еўшы, я занёс свае боты дзеду Апанасу — раптам удасца нешта зрабіць?

Гэтага мне хацелася куды больш, чым есці! Таму я адразу ж панёсся да майстра.

Дзед Апанас моўчкі і вельмі доўга (мне так здалося) круціў кожны бот у руках, разглядаў, а потым спытаў:

— Калі яны табе трэба?

— Заўтра... Няма ў чым ісці ў школу.

— Ну тады пагуляй на вуліцы. Я паклічу.

...Праз нейкі час ён і праўда гукнуў, ідзі, маўляў, забірай свае скараходы, гуляй у футбол. Я пачырванеў ад сораму, бо для мяне гэта быў урок — па-першае, павагі да грошай і клопату бацькоў, па-другое — да рэчаў, якія можна шанаваць і насіць гадамі, а можна ўгробиць за гадзіну гульні.

М. П. Багданаў,

Мёрскі раён.

ТРЭБА, ФЕДЗЯ, ТРЭБА,

альбо Пра алгебру, геаметрыю і пляшку каньяку

...У дзяцінстве, у юнацтве аб чым мы толькі не марым і чаго не выгвараем! Я па сабе гэта ведаю.

Пасля сямігодкі паступіў у тэхнікум, год адвучыўся, кінуў, бо ну як жа: адкрываліся курсы шафэраў!

Скончыў іх на выдатна, атрымаў правы і ледзь не адразу — прапанову з ваенкамата паступіць у ваеннае вучылішча... Гагарын натхніў — лепш бы ў лётнае, але такіх накіраванняў чамусьці не было — толькі ў ваенныя і... марскія. Адно — у Севастопалі. Знаёмыя хлопцы, сябры па вучобе ў тэхнікуме, падбілі далучыцца да іх, махнуць: маўляў, паступім — не паступім — справа дзясятая, але ж мора ўбачым, пракацімся — задарма...

З Маладзечна мы выязджалі дажджом — у касцюмах і плашчах. У Севастопалі не ведалі, як раздзецца, шукалі хоць нейкі цяндэк, латкі з марожаным і, вядома ж, патрэбны вучэбныя тэксты.

Нас там ужо чакалі: «праверылі» чамаданы (і з ежы нічога не пакінулі), размясцілі ў казарме, адправілі на медкамісію, прычым — з баракамерай, потым — на самі экзамены.

Першым прадметам здавалі алгебру, і я атрымаў «чацвёрку»: па тым часе гэта была добрая адзнака... Сяня ж, адзін з нашых хлопцаў (імя змяніў. — **Аўт.**), што называецца, пагарэў: два балы. Значыць, трэба з'яжджаць, вяртацца дамоў, а дома, як аказалася, у яго і няма. Застаўшыся без бацькоў, хлопец жыў у сям'і старэйшага брата, і той, адпраўляючы «малога» паступаць, сказаў, каб назад не ехаў — не прыме.

Тупік ды і толькі!

Але нашы хітрыя маладзечанскія хлопцы прыдумалі выйсць. Сяня піша рапарт у начальніка вучылішча слёзна просіць дазволу пераздаць экзамен, але ідзе на яго не сам, а... я (?!).

Чаму? Доўга думаць не выпадала: па-першае, я мог атрымаць як мінімум «тройку», па-другое, з твару мы з Сенею — амаль як браты — абодва бялявыя. І калі пераклеіць фотку...

Усё гэта мы зрабілі: экзамен за хлопца я здаў. Праўда, пасля алгебры ён заваліў яшчэ і геаметрыю...

«Фокус» з пераздачай прыйшлося паўтарыць. Такім чынам Сенею, мяне і яшчэ чатырох нашых хлопцаў залічылі кандыдатамі ў курсанты.

А вось імі самімі — сапраўднымі — можна было стаць пазней: пасля чатырохмесячнай страявой і баявой падрыхтоўкі і васьмімесячнай вытворчай практыкі на караблях і падлодках.

...Падчас яе мне давялося выконваць самыя брудныя работы, слухаць натацыі і загады афіцэра, які тройчы паніжаўся ў званні за так званае злоўжыванне, а галоўнае — перажыць аварыю пры пагружэнні лодкі і аўтаномны паход пад вадой. Для псіхікі юнака, які вырас на волі, у вёсцы, і якога дома чакала каханая дзяўчына, гэта стала найбольшым выпрабаваннем!

А таму не дзіва, што пасля практыкі і законнага адпачынку на радзіме, я падаў рапарт аб адлічэнні. Тое ж зрабілі яшчэ некалькі курсантаў, што для начальства стала, мусіць, сур'ёзнай неспадзяванкай, бо нас ледзь не кожны дзень выклікалі да начальніка вучылішча на «размовы».

Поспеху, праўда, яны не мелі, таму я ды іншыя ўрэшце пачулі запаветнае: «Вы сваюбодныя!..»

...Пасля гэтага мне давялося служыць на надводным караблі ў Феадосіі, вярнуцца дамоў, папрацаваць на розных прадпрыемствах, паступіць на завочнае аддзяленне ў Гомельскі ўніверсітэт, дзе вучылася мая жонка, асесці на Мядзельшчыне і кім тут толькі не быць: «фізруком», загадчыкам раённага спарткамітэта, інструктарам райкама партыі, дырэктарам, трэнерам...

Я гэта да таго, што з Сенею нашы шляхі разышліся і, здавалася, ужо навек. Аж не!

Аднойчы я паехаў у камандзіроўку ў Мінск, засяліўся ў гасцініцу, падымаюся на другі паверх у залу пасяджэнняў і на левыя лоб у лоб, што называецца, сутыкаюся з марскім капітанам:

— Федзя?! Ты?! — гарлапаніць ён.

— Я, — кажу.

— Прабач, — лапача той капітан, — у мяне самалёт.

Спазняюся... У гардэробе табе ўсё аддадуць...

Што? Хто? Ад каго? Нічога не разумею. Але ж пасля нарады іду ў гардэроб, забіраю пакет з пляшкай дарагога армянскага каньяку і запіскай: «Федзя! Я ўсё помню! Дзякуй за тое, што ты для мяне зрабіў! Я цяпер служу (месца называць не буду. — **Аўт.**). Прыязджай! Я ўсё зраблю для цябе! Сяня».

На той час у мяне ўжо была сям'я, дзеці, любімая жонка, якая, дарэчы, чакала мяне амаль пяць гадоў, цікавая работа... Некуды ехаць ды нешта мяняць сэнсу не мела: як склалася, так склалася. Цікавая штука — жыццё.

Фёдар Карпей,

г. Мядзел.

Рубрыку вядзе Валянціна ДОЎНАР.

Неасабісты суб'ектыў

Нарэшце дома

Чаго не хапае зімой

ПЕРШЫ прыезд у вёску пасля зімы — гэта заўсёды як адкрыццё. Выходзіш з машыны, кідаеш вокам на падворкі па абодва бакі вуліцы, удыхаеш паветра, якое не параўнаецца ні з якім іншым на гэтай планеце. Сам сабе гаворыш: нібы нікуды і не з'яжджаў. І тут жа неяк лёгка-прасветлена дадаеш: ну дык і добра. Металічная засаўка на брамцы незадаволенна вішчыць: за зіму трохі заржавела. На кветніках красуюць нарцысы — белыя з блякла-аранжавымі сярэдзінкамі, пухнатыя жоўтыя, якія аж паляглі галовамі на зямлю ад нядаўняга дажджу, пабраліся ўжо ў пукі раннія цюльпаны. Ля шпакіўні — мітусня: шпакі выганяюць вераб'ёў, якія там атабарыліся, — гвалт стаіць на ўвесь падворак. Хата ўжо ў сенцах сустракае насцярожана-халаднаватым подыхам, нібы не адразу прызнае. «Нічога-нічога, зараз», — гаворыш услых ці то сам сабе, ці то ёй, разнасцежваеш усе вокны, спяшаешся запаліць у вялікай печы, каб знік гэты вільготны нежылы дух. Урываецца з вокнаў свежы вецер, у печы весела скача полымя — і хата нібы ажывае, прачынаецца і пазнае цябе, прымае ў абдымкі. Становіцца ўтульна і хораша, хоць яшчэ і не нагрэтыя пакоі, і падлога пад нагамі ледзяная. Але раптам накрывае вась гэта такое патрэбнае кожнаму чалавеку адчуванне, і ты, крыху прыгаломшаны ім — такім заўсёдным, але кожны раз ашаламляльным, апускаешся на табурэт пасярод кухні і з палёгкай выдыхаеш: «Нарэшце дома...» А, зірнуўшы выпадкова ў лустэрка, здзівіўся выразу на ўласным твары, які інакш чым дурнавата-шчаслівым не назавеш...

БУСЛОЎ я заўважыла яшчэ здалёк, пад'язджаючы да вёскі. Спачатку падумала, што падалося: гняздо гады тры назад зруйнавала ліпеньская бура — параскідала па зямлі і галлё, і мёртвыя бусляны. Бедныя бацькі некалькі дзён кружылі над сваёй бядой, а пасля зніклі і не з'яўляліся ні пазалетась, ні летась. Ліпу, на якой яны жылі, мінулаі восенню вецер дабіў-такі, яна прылегла на суседаў склеп, давялося, каб спіліць, выклікаць альпіністаў, затое цяпер у суседкі на падворку цэлая куча жоўценькіх наколатах дроў. Дрэва, што расло побач, таксама немаладое, вырашана было абрэзаць да пня, каб не прычыніла нікому шкоды. Праўда, атрымаўся не пень, а добры слуп, вышыняй крыху большай за страху хлева — тут ужо паўплывалі пытанні кошту работ... Дык вась на гэтым слупе, на зусім невялікай вышыні, літаральна над галовамі ў людзей, буслы і пачалі майстраваць сабе жылло. Яно яшчэ не зусім дабудаванае, але сесці ўжо ёсць дзе. Бусліха, як пані, паважна сядзіць на ім і назірае, як бусел носіць новыя галінкі. Маё з'яўленне амаль з той жа мэтай — цягала галлё ад абрэзаных яблынь — стала для яго нечаканасцю, але не спалохала. Нахабна касавурачыся, ён неяк бокам падыходзіў як мага бліжэй, хапаў прама з-пад рук галінку і, цяжка махаючы крыламі, валок яе жонцы, якая, нават не ўстаючы на ногі, прыладжвала яе ў гняздо. Адна галіна аказалася занадта цяжкай, але ўпарты птах некалькі разоў браў яе ў дзюбу, спрабаваў узляцець, губляў, хапаў зноў. Давялося падабраць і крыху абламаць, зрабіць меншай. Бусел тут жа падскочыў, схапіў, панёс і ўжо на гняздзе раптам закінуў галаву і заклекатаў. Напэўна, па-свойму падзякаваў...

«ЛЕНКА, здароў!» — гукое з-за плота сусед, які таксама толькі прыехаў і ходзіць па сваім участку з гэтым самым дурнавата-шчаслівым выразам на твары. Ён таксама адчыніў у хаце вокны і дзверы, каб яна ажыла і прыняла. Выглядае з-за аблокаў сонца, і ў яго ззянні на нейкі міг здаецца, што не самавіты дзядзька ўсміхаецца з-за плота, а хлапчук, сусед па парце, хаўруснік ва ўсіх гульніх і ва ўсёй шкодзе, у якую мы на пару ўбіваліся пастаянна, прыводзячы ў шок бацькоў і не даючы ні хвіліны адпачынку сваім анёлам-ахоўнікам... Размаўляем па-дзела-вому, пра надзённыя клопаты: што дзе будзем садзіць, што трэба падрамантаваць ды падправіць. Мы ж цяпер — гаспадары, няма каму ўжо параіць, заступіць сцежку. Гаспадары... Здаецца, нядаўна бегалі басанож, стары ясень, які расце на мяжы, ні на каліва не падрос... Менавіта тут, ля таўшчэзнага дрэва, углядаючыся ў зморшчынкі ля вачэй і ўжо пасівелья скроні сябра-аднакласніка, разумееш нарэшце і ўласны ўзрост, і хуткаплыннасць жыцця, і вась гэта, узвышана-філасофскае — пра тое, што мы драбноткія пясчынкі Вечнасці.

ТУТ увогуле ўсё больш блізка, да ўсяго можна калі не дакрануцца, дык падысці і разгледзець дэталёва. Таму многае з таго, што ў горадзе не заўважаеш, становіцца зразумелым і відавочным. Ідзе па знаёмай вуліцы, углядаешся ў падворкі. Усе больш ці менш дагледжаныя — участак з домам за нейкія сорак кіламетраў ад сталіцы — добры набытак, ніхто не адмаўляецца ад такой маёмасці. Вось толькі на адным, там, дзе калісьці жыла наша першая настаўніца, калыхаецца леташні быльнэг ды ляпае вецер рэшткім полікарбанату на вялізнай цяплицы. Новыя гаспадары, якія купілі гэты ўчастак, з самага пачатку, нават толкам не пазнаёміўшыся з суседзямі, пачалі наводзіць свае парадкі. Перамералі межы, высветлілі, што з паўметра ў іх «забралі» (хаця да гэтага вяскоўцы жылі з гэтымі платамі па некалькі дзесяцігоддзяў), паставілі новую агароджу. Прымуслілі ў чэрвені бабулю-суседку выкапаць пасаджаны ўвосен зімовы часнок — градка была занадта блізка да новага плота. Яшчэ нават не пачаўшы, перасталі з усімі вітацца. Паставілі цяплицу на ўвесь двор, налезлі будаўнічых матэрыялаў, хадзілі па участку з надзвычайным выглядам... А налета не прыехалі. Хтосьці казаў: захварэлі моцна, хтосьці — прагарэлі з бізнесам і падаліся за мяжу на заробкі. Зрэшты, пагаварылі і хутка перасталі. У вёсцы ўсё проста — цябе або памятаюць доўга, або забываюцца хутка. Усё па справах тваіх.

У Мінск, дамоў, прыехала позна ўвечары. З дому — дамоў — вась гэтага дзівоснага кругавароту так не хапае зімой. Стомленая, шчаслівая, піла нагбом прама са слоіка кіславаты бязрозавы квас, які кожны год стаўлю на сваім гарадскім балконе па спрадвечным вясковым рэцэпце. Калісьці бабуля, кідаючы ў вялікую бутлю з бярозавікам сушаныя яблыкі, прыгаворвала: «Глядзі, запамінай, каб не забылася...»

Алена ЛЯЎКОВІЧ.